

Webrecensie BMGN – LCHR 126:4 (2011)

Winter, Dick de, **Ab Menist. Revolutionair-socialistisch vakbondsleider, politicus en verzetsstijder** (Delft: Eburon, 2010, 244 blz., ISBN 978 90 75972 359 7).

Het werk *Ab Menist. Revolutionair-socialistisch vakbondsleider, politicus en verzetstrijder* geeft een beeld van de revolutionair-socialistische (vak)beweging in Nederland tijdens het interbellum, aan de hand van het leven van de lokale, Rotterdamse vakbondsleider Ab Menist (1896-1942). Dat perspectief lijkt voor sommigen misschien wat minimaliserend, maar dat is het zeker niet. Menist was tijdens een groot deel van het interbellum immers secretaris van de Rotterdamse afdeling van het Nationaal Arbeids Secretariaat (NAS). Het NAS was in 1893 opgericht op aanraden van de Tweede Internationale, de overkoepelende internationale van de socialistische partijen overal ter wereld, en had als initiële bedoeling zo veel mogelijk Nederlandse politieke en syndicale of vakbondsorganisaties te verenigen, zonder zich zelf op het politieke ijs te wagen. Na de oprichting van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) één jaar later, koos het NAS gaandeweg voor een revolutionair-syndicale koers. In 1896 werd de SDAP daarbij afgestoten. Eén jaar later werd in Rotterdam het eerste Plaatselijk Arbeids Secretariaat opgericht, waarvan Menist in het interbellum dus secretaris was. Het NAS werd later overvleugeld door het sociaal-democratische Nederlands Verbond van Vakverenigingen, maar het bleef een syndicale factor van belang.

Die syndicale context zegt lang niet alles over Ab Menist. Menist was immers net zo goed actief in het kluwen van al dan niet revolutionaire jongerenorganisaties, politieke partijen en werklozen- en antifascistische organisaties die de periode tussen de beide wereldoorlogen rijk was. Het lijkt wel of Ab Menist, geboren in een orthodox-joodse familie en van beroep metselaar en diamantslijper, steevast opteerde voor de – althans

voor buitenstaanders – ogenschijnlijk meest extreme, linkse organisaties. Dit parcours bracht hem van de Jongelieden Geheelonthoudersbond, via de Communistische Partij Holland, naar het NAS en de Revolutionair Socialistische Partij (RSP). Voor deze laatste partij was hij onder meer gemeenteraadslid in Rotterdam en lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland.

Menist kende het meeste succes in de jaren dertig. Toen slaagde hij erin om in Rotterdam een breed gedragen werklozenbeweging, de Algemene Werklozenbond, uit de grond te stampen. Dankzij die bond stootte de afdeling Rotterdam van de Revolutionaire Socialistische Arbeiders Partij (de fusie van de RSP met de Onafhankelijke Socialistische Partij) de plaatselijke afdeling van de Communistische Partij Nederland van de extreem linkse troon. Dat prille succes werd echter snel in de kiem gesmoord. De Tweede Wereldoorlog maakte een abrupt einde aan het levenswerk van Ab Menist. Samen met onder meer Henk Sneevliet (1883-1942), de onbetwiste leider en gewezen volksvertegenwoordiger van de RSP, ging hij ondergronds. Daar vormden ze het Marx-Lenin-Luxemburg-Front, dat het illegale blad *Spartacus* uitgaf. Op 4 maart 1942 werd Menist gearresteerd. Samen met zijn kameraden, onder wie Sneevliet, werd hij wegens sabotage ter dood veroordeeld en gefusilleerd op 13 april 1942. Menist liet een vrouw en twee kinderen na.

Alhoewel het werk zichzelf met zo veel woorden aankondigt, is Dick de Winters *Ab Menist. Revolutionair-socialistisch vakbondsleider, politicus en verzetstrijder* geen echte biografie. Dat de auteur nochtans interviews afnam van familieleden en kennissen van Menist, doet niets af aan deze constatering. De interviews geven een beeld van de vaak nobele inborst van Menist, net zoals ze soms zijn kleine kantjes illustreren. Enige ijdelheid was hem bijvoorbeeld niet vreemd. De interviews leveren evengoed fantastische anekdotes op. Een voorbeeld: tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 1937 ontdooide een groep RSAP-militanten op de Kralingse Plas met heet water plekken ijs om er vervolgens verkiezingsaffiches te laten invriezen. Bij het ochtendgloren doemden die

dan op onder de schaatsen van de tandenknarsende SDAP-militanten en -kiezers. Maar verder leveren de interviews lang niet altijd relevante biografische informatie op.

Dat het werk geen zuivere biografie is, vormt evenwel geen bezwaar. Dick de Winters boek verhaalt aan de hand van de figuur Ab Menist op een bevattelijke wijze de geschiedenis van de revolutionair-syndicale beweging in Nederland tijdens het interbellum. Dat is een opmerkelijke prestatie. Deze recensent is immers Belg en kende misschien wel iets van de Nederlandse politieke geschiedenis, maar Menists kaleidoscoop van politieke, syndicale en andere revolutionaire klieken, organisaties, spaarkassen, vakcentrales en zelfs politieke bewegingen, was hem vreemd. Dat de Winter erin slaagde om mij door al die verschillende en soms tot en met de vorm van de bladeren benoemde bomen toch het revolutionaire bos te laten zien, vind ik eerlijk gezegd een krachttoer. Dat de auteur verregaande sympathie koestert voor de revolutionair-syndicale beweging én voor Menist, doet aan die verdienste niets af, al laat hij zich soms wel iets te veel meeslepen in de retoriek van zijn onderwerp. Het is de Winter echter vergeven. Zijn boek leest verder immers bijzonder vlot, wat mogelijk wordt door de korte hoofdstukken die meestal een chronologisch pad volgen, een handige afkortingenlijst, een adequaat personenregister en – voor de geïnteresseerden – een uitgebreide literatuurlijst.

Luc Peiren, Amsab-ISG

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Woodall, Joanna, *Anthonis Mor: Art and Authority* (Studies in Netherlandish Art and Cultural History 8; Zwolle: Waanders, 2007, 512 blz., ISBN 978 90 400 8421 8).

Een van de kunstenaars die de kunstenaarsbiograaf Karel van Mander in zijn *Schilder-boeck* (1604) opnam, is de zestiende-eeuwse portretschilder Anthonis Mor van Dashorst (Utrecht tussen 1516-1520-Antwerpen 1575/1576). Van Mander beklagde zich echter dat het hem zoveel moeite had gekost om gegevens over Mor bijeen te brengen, temeer omdat diens kinderen zijn verzoek om informatie geweigerd hadden. Het lijkt of het hen weinig kan schelen of hun vader in vergetelheid raakt, zo schreef Van Mander. Al voegde hij er direct aan toe dat de roem van Mor desondanks eeuwig zal voortleven.

Tot nog toe heeft Van Mander gelijk gekregen, want nog altijd geldt Anthonis Mor als een van de grote portretschilders van de zestiende eeuw. Hij was de zoon van een Utrechts verver en werd leerling en later medewerker van de vooraanstaande schilder en kanunnik Jan van Scorel. Omstreeks 1545 was hij in Rome, waarna hij zich in 1547 in Antwerpen vestigde. Vervolgens maakte hij een succesvolle carrière als portretschilder aan het Habsburgse hof. Het was Antoine Perrenot de Granvelle, de invloedrijke bisschop van Arras, die hem aan het hof introduceerde en met succes: nadat Mor al enige tijd in dienst van de Habsburgers gewerkt had, werd hij in 1554 officieel tot hofschilder van Philips II benoemd. Hij schilderde Philips II, zijn echtgenote Mary Tudor en vele andere hovelingen en leden van het Habsburgse huis. Mor werd hooggewaardeerd: in de portrettengalerij van het koninklijk paleis El Prado hing zijn zelfportret tegenover dat van de grote meester Titiaan, de hofschilder van Philips' vader Karel V. En door Guicciardini en Vasari werd Mor geprezen vanwege zijn levendige, realistische portretten, die – zoals Vasari zei – door hun prachtige kleuren het oog goed konden bedriegen.

Buiten het hof verkeerde Mor in humanistische, intellectuele kringen, getuige zijn vriendschap met de Brugse humanist Dominicus Lampsonius – die wel gedichten voor Mors portretten leverde – en het portret van de numismaat en kunstliefhebber Hubert Goltzius, die Mor in één van zijn boeken betitelde als *amico optimo*. Toen Mor in 1561 na een onverwachte breuk met Philips II het hof in Madrid verliet, vestigde hij zich opnieuw in Antwerpen, waar hij een veelgevraagd portretschilder van de koopmanselite